

Enskild motion

Motion till riksdagen 2017/18:1899

av **Finn Bengtsson och Lotta Finstorp (båda M)**

Friare universitet

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om mindre statligt ägande för friare universitet och tillkännager detta för regeringen.

Bakgrund

Svenska staten har över femtio hel- eller delägda bolag. Sammantaget är staten därmed Sveriges största bolagsägare med innehav av även flera börsnoterade bolag. Det statliga företagsägandet uppgår därför till mycket stora värden på marknaden, som endast kan försvaras av att vart och ett av statens bolagsinnehav på så sätt dels ger ett större mervärde till medborgarna än om en annan ägare funnes, dels att staten är att jämföras med att vara den bästa ägaren för verksamheten. I många fall kan detta ifrågasättas.

Alliansregeringen prövade kontinuerligt rimligheten i allt det statliga ägandet. Man utgick då från att statens uppgift är att ge näringslivet goda förutsättningar, sätta upp lagar och regler och se till att de följs, men inte att primärt äga och driva företag.

Därför bör staten i princip inte äga bolag som verkar på kommersiella marknader med fungerande konkurrens såvida inte, som ovan nämnts, bolaget har ett särskilt samhällsuppdrag som är svårt att klara av på annat sätt.

Å andra sidan är det alltid dubbelbottnat när politiska beslutsfattare och lagstiftare samtidigt ska agera ägare för viktiga och stora företag. Man kan på goda grunder diskutera om detta förhållande är i linje med konkurrensneutralitet på den marknad där bolaget agerar, något som lätt gör att politikerna blir svaga ägare för att undvika risk för jävssituationer.

Alliansregeringens kloka ambition var därför att på sikt minska det statliga ägandet. När så kan ske, och kriterier för att bevara statligt ägande av bolag inte längre befinns föreligga, så kan försäljningsintäkterna användas för att exempelvis amortera på statsskulden och på så sätt minska på statens utgifter i form av minskade räntekostnader och ge en ökad kreditvärdighet på den internationella marknaden, något som har varit viktigt inte minst under senare års globala finanskris som försatt många överbelånade länder i mycket stora problem.

En avyttring av omotiverat statligt ägande kan också ge utrymme för en lång rad välkomna reformer på andra viktiga samhällsområden, till exempel inom den gemensamma välfärden, utan att detta medför skatteökningar eller hotar bevarandet av sunda och solida statliga finanser.

Ett intressant exempel på statligt ägande som kan ifrågasättas av ideologiska skäl är statens monopolägande i Akademiska Hus AB, det vill säga de fastigheter som svenska universitet och lärosäten huvudsakligen är hänvisade till för sin verksamhet. Så länge universiteten och lärosätena är statliga myndigheter så kan till nöds detta ägande motiveras. Men om man verkligen vill få universiteten och lärosätena friare från statens styrning, så är ett överlåtande till universiteten och lärosätena av Akademiska Hus AB en välkommen reform.

Det vore önskvärt att svenska universitet och högskolor kunde frigöra sig ännu mer från staten och istället för som idag vara statliga myndigheter, övergå i annan ägande- och driftsform som exempelvis stiftelser eller annan ekonomisk förening. En sådan ökad autonomi för svenska universitet skulle leda till ett ökat ansvar för lärosätena att själva skapa sig en nationell och internationell konkurrenskraft. Detta förhållande i exempelvis USA och flera andra framgångsrika forskningsnationer till vilka Sverige under senare år tappat mark är enligt vårt förmenande huvudmetoden för att just förbättra ett lands forskningsmässiga konkurrenskraft, genom att frigöra universiteten från alltför nära band med staten. Men om så görs så måste också de universitet som frigörs från staten få med sig resurser att starta med. I Sverige har detta gjorts i samband med avvecklingen av de tidigare så kallade löntagarfonderna. När inte längre sådana medel står till buds, är ett alternativ det som nämns ovan att överlåta ägande av Akademiska Hus AB på respektive universitet och högskola.

När utskottet behandlade en motion på samma tema under riksmötet 2015/16 fann man motiv att avstyrka denna motion med följande motivering: ”Utskottet vill liksom regeringen framhålla att uppdraget för Akademiska Hus AB innebär att man ska bidra till att utbildnings- och forskningsverksamheten på campusområden kan utvecklas och på så sätt bidra till målet om att stärka Sverige som kunskapsnation. Mot den bakgrunden avstyrker utskottet motionsyrkandet.”

Utskottet behandlade även en likalydande motion under förra riksmötet 2016/17 och valde då att avstyrka denna.

Nackdelen är att de många olika universiteten och högskolorna inte själva kan bestämma hur de bäst bör utvecklas om man inte tillåts ha kontroll över det fastighetsbestånd som är en förutsättning för såväl undervisning och forskning som boende för studenter och kanske även för personal. Detta leder inte till den ökade frihet för universiteten och högskolorna som vi tror gör det lättare att på sikt öka sin nationella och internationella konkurrenskraft.

Motivering

Ett bättre alternativ är därför enligt vårt förmenande att staten vid överlåtande av Akademiska Hus AB till universiteten och högskolorna själva, och vid avyttrande av annan statlig företagsverksamhet, istället för att amortera på statsskulden som nu är historiskt låg, låter överföra dessa resurser och intäkter direkt till universiteten och

högskolorna. Detta i syfte att de med eget fastighetsbestånd och ett sådant kapital i botten ska kunna övergå i annan och av staten friare drifts- och ägandeform.

För att motivera denna överlåtelse ekonomiskt för att öka autonomi och ansvaret hos de enskilda universiteterna och lärosätena för deras verksamhetsutveckling bör en skatteväxling då ske som kompenserar staten för utgiften genom minskade statliga anslag till universiteterna och högskolorna.

Sammantaget, och i enlighet med ovanstående motiveringar, föreslår vi att regeringen fortsatt avyttrar ägande i statliga bolag i en omfattning som är minst vad som redan är bemyndigat per idag, samt att inkomsterna för ett fortsatt avvecklat statligt ägande öronmärks till att möjliggöra för svenska universitet att övergå i annan drifts- och ägandeform som är friare från statlig styrning.

Finn Bengtsson (M)

Lotta Finstorp (M)